

УДК 336.531.2(045)

Івашко О. А. - кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту, податкової та
бюджетної політики Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Концептуальні основи соціально-економічної безпеки регіону

Роботу виконано на кафедрі менеджменту,
податкової та бюджетної політики ВНУ ім. Лесі
Українки

У статті досліджено сутність соціально-економічної безпеки регіону, її загрози та принципи. Визначено показники оцінки соціально-економічної безпеки регіону. Обґрунтовано напрями забезпечення та шляхи подолання загроз соціально-економічної безпеки регіону.

Ключові слова: економічна безпека, соціально-економічна безпека регіону, загрози соціально-економічної безпеки регіону.

Ивашко Е.А. Концептуальные основы социально-экономической безопасности региона. В статье исследовано сущность социально-экономической безопасности региона, ее угрозы, и принципы. Определенно показатели оценки социально-экономической безопасности региона. Обоснованно направления обеспечения и пути преодоления угроз социально-экономической безопасности региона.

Ключевые слова: экономическая безопасность, социально-экономическая безопасность региона, угрозы социально-экономической безопасности региона.

Ivashko O. A. Conceptual bases of socio-economic safety of region. In the article investigational essence of socio-economic safety of region, its threat, and principles. Certainly indexes of estimation of socio-economic safety of region. Grounded directions of providing and ways of overcoming of threats of socio-economic safety of region.

Keywords: economic security, socio-economic safety of region, threat of socio-economic safety of region.

У широкому розумінні, система національної безпеки повинна забезпечувати збереження народу України. Вона необхідна як для існування держави, так і вільного розвитку суспільства. Однією з головних складових такої системи є саме соціально-економічна безпека, яка означає збереження та розвиток добробуту окремої людини та суспільства в цілому.

Проблемами забезпечення регіональної безпеки займалися такі вчені, як Г.В. Козаченко, О.М. Ляшенко, О.Г. Симонова, С. М. Смирнов, М.В. Мінченко, Н.С. Реверчук, І.Й. Кульчицький та інші.

Метою статті є розкриття теоретичних основ соціально-економічної безпеки регіону та концепції її забезпечення в ринкових умовах.

Як відомо, економічна сила держави базується на її економічній безпеці, яка у свою чергу знаходиться в тісній взаємозалежності з забезпеченням стійкого розвитку всіх регіонів країни. В економічній науці існує менша визначеність поняття “економічна безпека регіону”, чим “економічна безпека держави”. З одного боку, економічна безпека регіонів припускає інтеграцію регіональної економіки з економікою держави, з іншого збереження регіональної незалежності.

Слід відзначити, що економічна безпека — це такий стан національної економіки, за якого забезпечуються захист національних інтересів, стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність до розвитку та захищеність життєво важливих інтересів людей, суспільства, держави. Під життєво важливими інтересами в даному контексті розуміють сукупність потреб, які забезпечують існування і прогресивний розвиток особистості, суспільства, держави.

Необхідний спеціальний інструментарій, з допомогою якого можна було б з досить високим ступенем точності оцінити соціально-економічну безпеку регіону. При цьому особливо варто акцентувати увагу на тому, що дослідження проблем регіональної безпеки, повинні носити соціально-орієнтований характер. Тому коректно говорити саме про соціально-економічну безпеку регіону.

Необхідність соціально-економічної безпеки на регіональному рівні обумовлена цілою низкою факторів, найважливішими з яких є регіональні особливості характеру й результатів праці, соціально-демографічні й інші умови. Важливою особливістю забезпечення соціально-економічної безпеки регіону є поєднання розвитку соціальної сфери за рахунок власних регіональних ресурсів з державним регулюванням і субсидуванням соціального

розвитку регіонів. Джерелами власних регіональних ресурсів є місцеві податки і збори, доходи від державної регіональної власності, добровільні пожертвування і внески юридичних і фізичних осіб. Джерелами централізованого економічного регулювання соціального розвитку регіонів виступають регулюючі податки, фінансові ресурси державних програм, загальні субсидії і цільові субвенції, засоби фондів регіонального розвитку.

Найбільш значимі загрози регіональної соціально-економічної безпеки носять фінансовий, законодавчо-правовий і соціальний характер. Кожен вид загроз розкривається в сукупності факторів, що мають різну природу. При цьому кожен фактор може бути наділений різними природними рисами. Приміром, законодавчо-правове поле, маючи ряд суб'єктивних рис на державному рівні, стосовно регіону має об'єктивну природу. Фінансові загрози, навпаки, у залежності від місця їхньої локалізації можуть мати як об'єктивну, так і суб'єктивну природу [1, 45].

Досягненню соціально-економічної безпеки на регіональному рівні, як, власне, і на державному, перешкоджає ряд невирішених проблем, що класифікуються як загрози економічної безпеки. До них можна віднести правову нерозв'язаність багатьох питань, неврегульованість взаємин регіонів з центральними органами виконавчої влади, руйнування науково-технічного потенціалу, відсутність чіткої системи охорони навколишнього середовища, тінізація економіки, ріст економічної злочинності, низька професійна компетенція управлінських кадрів регіональних органів керування, але головне - відсутність пріоритетів у їхньому соціально-економічному розвитку. Тому основним вектором у даному випадку повинно бути фінансове забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів. А цього можна досягнути шляхом відновлення діяльності спеціальних режимів інвестиційної діяльності з одночасним посиленням контролю за їх розвитком.

Вагоме місце серед всіх перерахованих загроз посідає соціальний аспект. Так, серед загального переліку загроз, виділених ученими Національного інституту стратегічних досліджень України, найбільше заважають збереженню

суверенітету і територіальної цілісності України активізація сепаратистських рухів в окремих регіонах, а також міжрегіональні диспропорції в економічному розвитку і життєвому рівні, посилення неконтрольованих міграційних процесів, що сприяють збільшенню інфекційних захворювань.

Для того, щоб забезпечити соціально-економічну безпеку регіону, необхідно дотримуватися певних принципів (рис. 1).

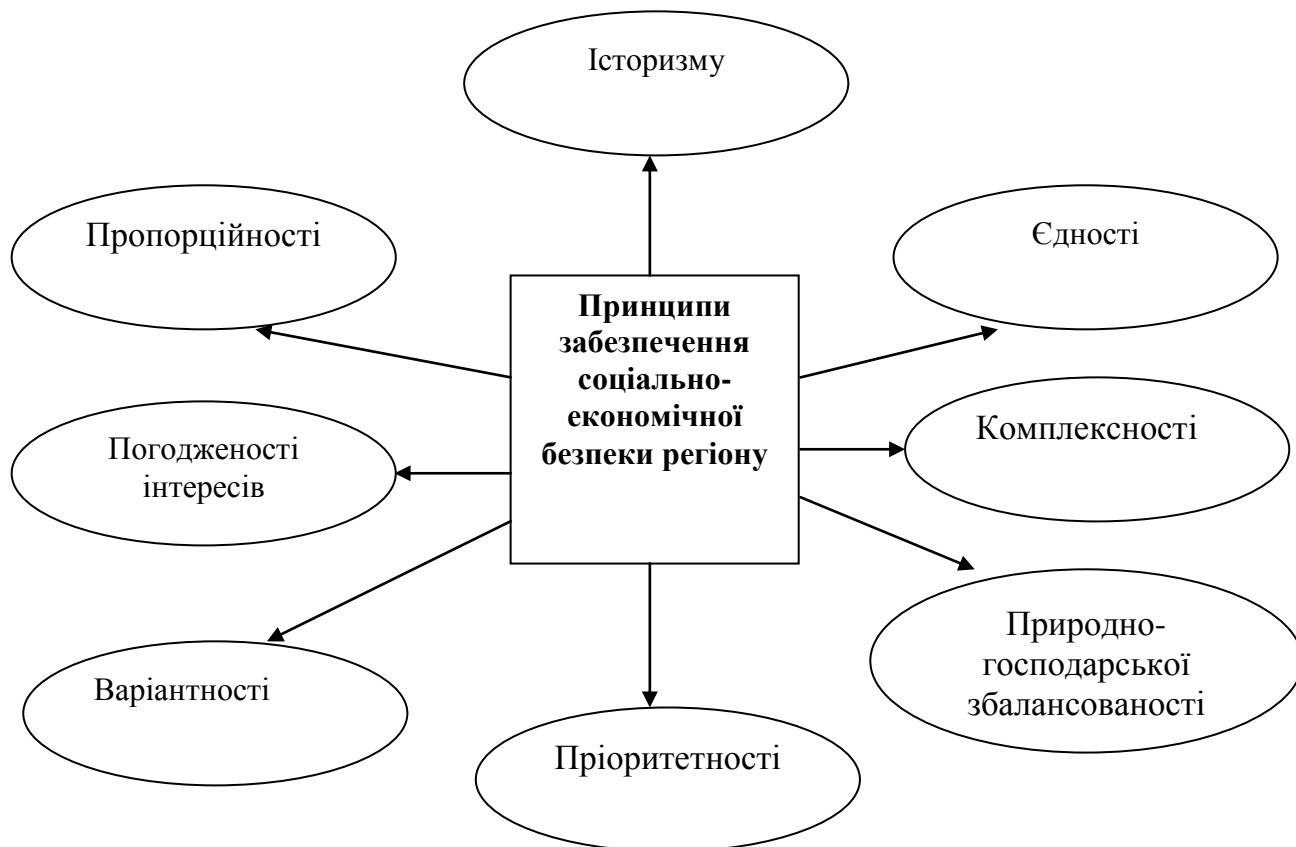

Рис. 1. Принципи забезпечення соціально-економічної безпеки регіону [1, 46]

До причин кризового стану в регіонах, що через масштаб поширення й ступеня негативності соціальних наслідків загрожують національній безпеці, також відносяться:

- збільшення кількості депресивних регіонів;
- критичний стан невеликих міст і сіл, шахтарських поселень у регіонах закриття вугільних шахт і відсутність ефективних заходів по їхній підтримці і відродженню;
- високий конфліктний потенціал у регіонах, де розміщені підприємства вугільної промисловості;

– посилення в регіонах негативних соціальних наслідків структурної перебудови економіки.

У цілому забезпечення соціально-економічної безпеки регіону повинно здійснюватися шляхом зосередження фінансових ресурсів у достатніх розмірах на локальному рівні дозволить місцевим органам влади мати міцну фінансову базу для реалізації своїх повноважень відповідно до Конституції України. За допомогою бюджетів утворюються грошові фонди, що не тільки забезпечують виконання задач загального призначення і створюють фінансову базу для здійснення функцій регіональних органів влади, але і створюють базу для забезпечення соціально-економічної безпеки регіону. Тобто можна зробити висновок, що в самому загальному вигляді рівень соціально-економічної безпеки регіону може асоціюватися з величиною фінансових ресурсів, необхідних для його підтримки і розвитку, і в першу чергу соціального розвитку.

Виходячи з перерахованих принципів, слід виділити основні напрямки забезпечення соціально-економічної безпеки регіону (рис. 2) .

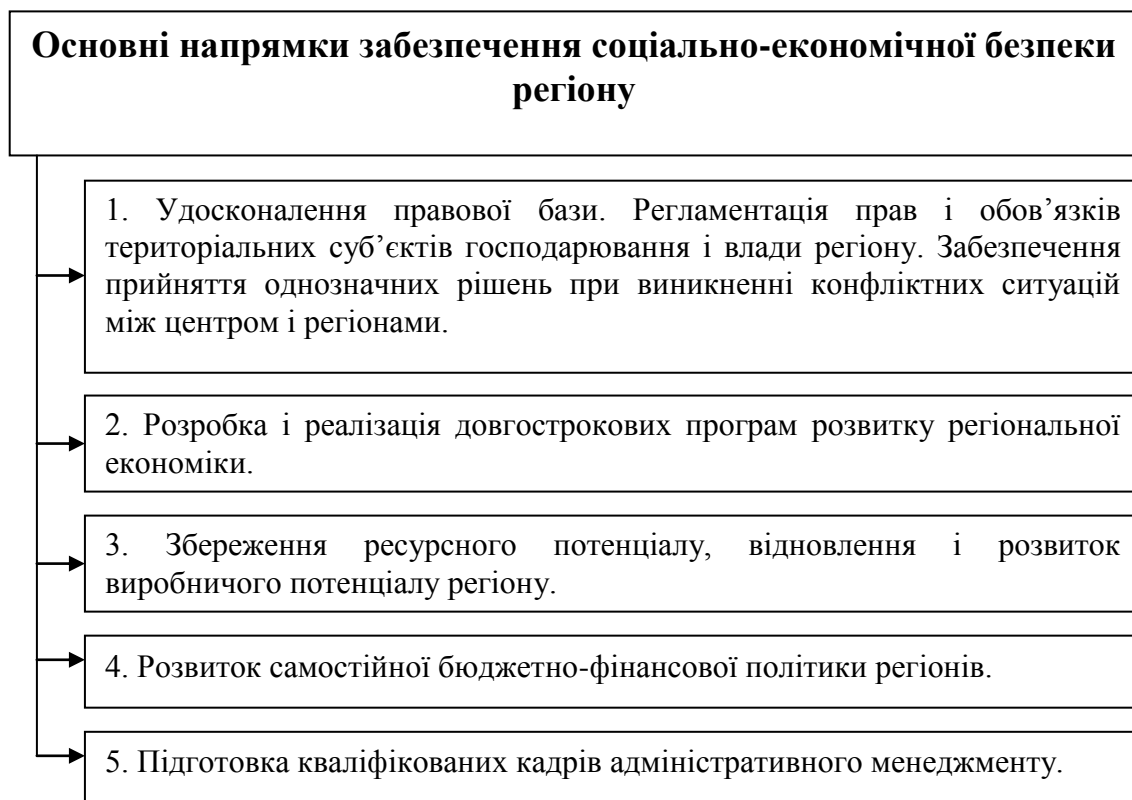

Рис. 2. Основні напрямки забезпечення соціально-економічної безпеки регіону

Забезпечення соціально-економічної безпеки регіону пов'язано з вирішенням ряду задач, що припускає необхідність розробки відповідної концепції. У нашому випадку під концепцією забезпечення соціально-економічної безпеки регіону розуміється концентрована форма наукового обґрунтування сукупності ідей, цілей і способів забезпечення соціально-економічної безпеки регіону.

Процес підготовки концепції включає наступні етапи: формування; взаємне узгодження; ранжирування; наповнення кількісним змістом; уточнення й ідентифікація цілей зі способами їх досягнення [1, 51].

Вирішальне значення для забезпечення соціально-економічної безпеки регіону має попередження загроз, що зароджуються, а не пасивне проходження результатам їхнього впливу. Інакше кажучи, попередження виникнення загроз соціально-економічної безпеки регіону не менш важливо, чим реалізація заходів для ліквідації їхніх наслідків. Для вироблення превентивних заходів необхідно чітко визначити індикатори соціально-економічної безпеки регіону. Такі індикатори повинні мати ряд відмінних рис, сутність яких зводиться до наступного. На регіональному рівні, поряд з індикаторами, традиційно використовуваними для оцінки соціально-економічної безпеки держави, можуть бути використані наступні показники:

- питома вага регіону у ВВП країни;
- рівень доходів населення;
- рівень продовольчої безпеки;
- рівень змін роздрібних цін;
- забезпеченість населення житлом;
- кількість біженців й емігрантів;
- стан платіжного балансу регіону;
- сальдо експорту й імпорту та інші [1, 52].

Ці показники дозволяють завчасно сигналізувати про загрози і вживати заходів щодо їхнього попередження. Для адекватної оцінки соціально-економічної безпеки регіону важливе значення мають не стільки самі

показники, скільки їхні граничні значення - граничні величини, недотримання яких перешкоджає нормальному ходу розвитку різних елементів відтворення і приводить до формування негативних руйнівних тенденцій у забезпеченні соціально-економічної безпеки. Наближення показників до гранично допустимої величини свідчить про наростання загроз соціально-економічної безпеки регіону, а їхнє перевищення - про вступ регіону в зону нестабільності і соціальних конфліктів, тобто про реальний підрив соціально-економічної безпеки. Найвищий ступінь безпеки досягається за умови, що весь комплекс показників знаходиться в межах припустимих границь своїх граничних значень, а граничне значення одного показника досягається не на шкоду іншим.

Оцінка рівня соціально-економічної безпеки регіону може бути здійснена по таких основних напрямках:

- рівень бідності і безробіття в регіоні;
- якість життя;
- демографічна складова соціально-економічної безпеки регіону;
- здатність економіки регіону до стійкого росту;
- стійкість фінансової системи регіону;
- підтримка наукового потенціалу регіону;
- залежність економіки регіону від імпорту найважливіших видів продукції;
- взаємини регіону з країнами Європейського союзу[1, 54].

Тому визначальним завданням державної політики повинно бути створення рівних умов для ведення бізнесу та інвестування економіки України суб'єктами господарювання різної форми власності, здійснення процесу інвестування на прозорих та цивілізованих засадах, поліпшення структури інвестиційних джерел. Політика держави при цьому буде сконцентрована на прискоренні темпів економічного зростання на власній відтворювальній (інвестиційній) базі та на достатній ринковій основі; запровадженні відкритих консультацій органів виконавчої влади з представниками суб'єктів

господарювання, поширенні інформації про реальну економічну ситуацію, внутрішні та зовнішні ринки, кон'юнктурні процеси, нормативну базу; значному зниженні рівня тінізації вітчизняної економіки; створенні рівних умов для діяльності суб'єктів господарювання незалежно від форми власності та походження капіталу; формуванні ефективного конкурентного середовища; зміцненні фондового ринку, розвитку інститутів спільного інвестування, страхових та пенсійних фондів, ринку корпоративних цінних паперів, його інтегруванні у міжнародні ринки капіталу; створення додаткових економічних стимулів для залучення інвестицій в пріоритетні галузі економіки; утворенні ефективної системи захисту інтелектуальної власності [2, 60].

Таким чином, ключовим питанням розвитку країни є збереження темпів її економічного зростання. Тому економіко-інвестиційна політика регіону має спрямовуватися на правильне стратегічне визначення пріоритетів та формування раціональної структури економіки як держави в цілому, так і регіону зокрема.

Література

1. Козаченко А. В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения: [монография] / Козаченко А. В. Пономарев В. П., Ляшенко А. Н. – К.: Либра, 2003. – 280 с.
2. Економічна безпека в Україні: держави, фірми, особи: навч. посібник / Н. Реверчук, Я. Малик, І. Кульчицький, С. Реверчук; за ред. С. Реверчука. – Л.: ЛФМАУП, 2000 – 230с.